

Illés Tiborné

(igazgató, Bács Kiskun Megyei Igazságügyi Hivatal)

Miért sikeres a közérdekű-munka végrehajtása Bács-Kiskun megyében?

Bács-Kiskun megye az ország legnagyobb megyéje. Területe: 8.445,15 km²; lakossága: 533.710 fő, településeinek száma: 119. A lakosság 13 %-a a tanyavilágban él. Az itt élő emberek jelentős része ma is növénytermesztéssel és állattenyésztéssel foglalkozik. Az Igazságügyi Hivatal Pártfogó Felügyelői Szolgálatának ügyfelei közül sokan ezekben a gazdaságokban végeznek napszámos munkát. A közérdekű munkára ítélték jellemzően nehéz körülmények között élő, halmozottan hátrányos helyzetű, iskolázatlan, szakképzetlen emberek.

A pártfogó felügyelők munkáját a nagy távolságok, a tanyavilág és a rossz közlekedés is nehezíti.

Bács-Kiskun megye bíróságai a kezdetektől élen járnak a közérdekű munka büntetés kiszabásában. Évente 500-600 új ítéletet érkezik a Bács-Kiskun Megyei Igazságügyi Hivatalhoz (a továbbiakban: Hivatal), és évente 1.000-1.100 körüli ügy végrehajtása van folyamatban.

Jelenleg a megyében a büntetés végrehajtását vállaló munkahelyek száma 81: települési önkormányzatok, azok kommunális intézményei, korlátolt felelősségű társaságai, szociális, oktatási intézmények, közhasznú társaságok, civilszervezetek, egyházak, sportlétesítmények, stb. Harminc munkaadóval együttműködési megállapodás aláírására is sor került, ami felgyorsítja a végrehajtást, a munkahely kijelölését.

A munkahelyek számára azonban egyre több problémát jelent a büntetés végrehajtása. Feladat volna bőven, de nincs megfelelő, szabad kapacitású szakemberük a közérdekű munkások irányítására és nincs elegendő munkaeszközük sem.

Ezért a Hivatal munkatársai a munkaadókkal közösen figyelemmel kísérik a pályázati kiírásokat. Így tudnak megfelelő szakembereket alkalmazni, szerszámokat, kisgépeket vásárolni a munkaadók, így érhető el a közérdekű munka végrehajtásának a célja. Vagyis a jól szervezett, értékteremtő munkavégzés, ezzel a helyi közösségek kiengesztelése, és a munkáltatás melletti további vállalásokkal, mint például a képzés, a bűnisméltés kockázatának a csökkentése.

Több ilyen pályázati program is volt. Kiskunhalason városszépítő tevékenységet végeztek az elítéltek, Kecskeméten a sportlétesítmények és a stadion területét gondozták. A munkaadók a nehéz körülmények között élő alkalmazottjaik, köztük a pártfogó felügyelet alatt állók és közérdekű munkára ítélték szociális problémáinak kezelésére szociális munkásokat is foglalkoztattak. Megszervezték az általános iskolai és szakképzést is. Ezt természetesen önkéntes alapon, a napi munkaidőn túl történt.

A pályázati programok megvalósítása alatt a munkaadók megtapasztalták a közérdekű munka egyéni és közösségi hasznát, aminek eredményeként a Pártfogó Felügyelői Szolgálattal kialakított jó munkakapcsolat is megmaradt.

A pályázatok mellett a pártfogó felügyelők keresik azokat a civil szervezeteket is, amelyek szintén segíthetnek a pártfogói munkában. Ilyen Kiskunhalason az Esély Cigány Módszertani Központ. Itt a közérdekű munkások feladata a városszéli területek rendben tartása, ahol döntő többségben ők maguk is laknak. Már látszik a munka eredménye: az elítéltek és családjaik jobban vigyáznak a környezetükre, amit ők tettek rendbe. Kevesebb a szemét, ápoltabbak az utcák, udvarok. A Módszertani Központ szociális munkások, asszisztensek képzését támogatta, akik a tanulmányok befejezése után alkalmazottként segítik a rászoruló munkatársakat, városlakókat.

Kalocsán 10 évvel ezelőtt, 1999-ben kezdődött el egy program, angol mintára, azt a magyarországi környezethez, a hatályos jogszabályokhoz igazítva.

Lényege, hogy a munkát a Kalocsai Városi Kommunális Intézmény biztosítja, de az elítéltek külön csoportban, az Igazságügyi Hivatal pártfogó felügyelői asszisztense irányításával dolgoznak. Az asszisztens az, aki megmutatja, hogy kell megfogni a kapát, hogy kell ásni, hogy kell használni a sövénynyírót, fűrész. Ő az, aki perceken belül megjavítja az elromlott szerszámokat, tehát felesleges, például a fűkasza kicsorbításán fáradozni. Mivel a kalocsai elítéltek döntő többsége is alkalmi munkából, segélyekből él, nem ismerik a szerszámokat, a munkafegyelmet. Temérdek szociális problémával küszködnek, ami akadályozza őket a munkavégzésben, egyáltalán a munkahelyen történő rendszeres megjelenésben, amelyek megoldásához segítség kell. Ezeket az asszisztens közvetíti a pártfogó, vagy a társintézmények felé. Sok esetben már az is segítség, hogy meghallgatja őket, tanácsot ad.

A program 1999-ben megfogalmazott célja:

- A bíróságok által közérdekű munkára ítélték csoportos foglalkoztatása: Ösztönözze csapatmunkára a bűnelkövetőt, munkájának legyen látható eredménye, ami sikerélményt nyújt.
- Érezze az elkövető, hogy a szabadidejében, díjazás nélkül végzett munkájával a város közössége számára jóváteszi cselekményét.
- Fenti munkavégzés váljon a város lakóinak hasznára, szépítse a környezetet.
- A munka eredménye láttán változzon a társadalom véleménye az alternatív büntetések hatékonyságáról.

Ezek a célok évről évre teljesültek: a csapatmunka, a sikerélmény, a jóvátétel, a szépülő környezet, a lakossági vélemény változása.

Mióta a program működik, ez a csoport a város „kedvence”. Tehát ez az elkülönítés, a külön csoport, egyáltalán nem hátrányos megkülönböztetés. Azért nem, mert ők saját maguknak vívták ki az elismerést, a tekintélyt. Olyan munkákat végeznek el, amit az alkalmazottak nem. Olyan minőségű munkát adnak ki a kezükből, amit városszerte megcsodálnak. Őket hívják az iskolák, óvodák, nyugdíjas és szociális otthonok, ahol kávéval, teával kínálják a brigádot, őket küldik, ha rendezvény van a város főterén.

Az itt büntetésüket töltő elítéltek is döntő többségben lopás vétségét követték el, 90%-ban férfiak, 90%-uk volt már büntetve, 90% roma identitásúnak tartja magát, és kb. 80% rendszertelen alkalmi munkából, szociális ellátásokból él.

Ezek a jellemzők rosszabbak a megyei és az országos átlagnál, és éppen azt támasztják alá, hogy ilyen elkövetői körrel a munkaadó túlterhelt munkavezetője, aki nincs felkészítve a különleges bánásmódra, nem tudna eredményeket elérni. Korábban itt is volt, más területen ma is van arra példa, hogy a munkavégzést megkövetelő munkavezetőt megfenyegették, megfenyegetik.

Ennek tükrében az eredményességi mutatók nagyon jónak mondhatók.

- a) Kalocsán nincs fogadó munkahely hiánya miatti elévülés.
- b) Az eredményes végrehajtás 65%-os.
- c) A szabadságvesztésre történő átváltoztatás 25%, ami nem jobb, az országos átlagnál, de éppen ez bizonyítja a következetes büntetés-végrehajtást: ha a bűnelkövető a sok-sok segítség ellenére sem tesz eleget a munkavégzési kötelezettségének, akkor a súlyosabb szankció, a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés következik.

A program nagyon pozitív tapasztalata az is, hogy bár a közérdekű munka büntetés végrehajtásának nem célja a munkára nevelés, az elítéltek mintegy 40-50%-ára személyiségformáló, munkára nevelő hatással is van ez a büntetés. Ők maguk is gyönyörködnek az elvégzett munkában, büszkék az alkotásukra, jól érzik magukat ebben a közösségben. Többen közülük a büntetés letöltése után elhelyezkednek, folyamatosan dolgoznak, és ha vissza is térnek újabb közérdekű munka büntetést tölteni, már más a hozzáállásuk a munkához.

Összegezve: miért sikeres a közérdekű munka végrehajtása Bács-Kiskun megyében?

- Mert a pártfogó felügyelők felismerték, hogy a munkaadók - és az elítéltek - meggyőzése, a jó kommunikáció mindennél fontosabb,
- mert nyitottak az új módszerekre,
- mert sikerült megtalálniuk a közösségben gondolkodó munkahelyi vezetőket,
- mert képesek élni a pályázati lehetőségekkel,
- és mert a Bács-Kiskun Megyei Bíróság büntetés-végrehajtási bírója, a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség büntetés-végrehajtási ügyésze gyors, rugalmas, igényes és ezt várják el a pártfogó felügyelőktől is.